

1945

1945. január 27.

A katonai közigazgatást az előzetes terveknel korábban, még Jugoszlávia teljes felszabadítása előtt megszüntették. A Tito marsall részéről kiadott rendelet értelmében a teljes hatalmat február 15-éig mindenhol át kellett adni a népfelszabadító bizottságoknak.

Sajti 1987, 251.

1945. június 17.

Újvidéken megalakult a Vajdasági Magyar Kultúrszövetség.

Kalapis 1994, 42.

1945. június 22.

Újvidéken megtartotta alakuló közgyűlését a Vajdasági Magyar Kultúrszövetség. A közgyűlés valóságos ünnep volt, hiszen a legtávolabbról soha nem látott embereket hívott ide egybe. Mindenki tudta a maga feladatát. Minden felszólaló kész anyaggal lépett a Főbizottság Székháza tanácstermének pódiumára. Az alakuló közgyűlésen Aleksandar Šević, a Tartományi Főbizottság elnöke is jelen volt, magyar nyelven köszöntötte a közgyűlést, majd szerbhorvát nyelven beszélt a nagy vállalkozás ígéretéről olyan környezetben, ahol eddig ilyen munka nem folyt. [...] A szűkebb körű elnökség megválasztása után engem bíztak meg a szövetség főtitkári teendőinek a végzésével.

Lévay 2002, 232–233.

1945. augusztus

A 15 szerb gimnázium mellett három magyar tannyelvű gimnázium is megkezdte működését. A 2555 általános iskolai tagozat közül 573 volt magyar tannyelvű (1723 szerb, 143 szlovák, 34 ruszin, 74 román tanítási nyelvű volt). A földreform során a vajdasági magyar parasztság kapta a kiosztott földek 53%-át, bár részarányuk nem érte el a népesség 23%-át.

Sajti 1987, 251.

1945. szeptember 8.

A *Szabad Vajdaság* tudósítása szerint: „Az országos gazdasági tanács nemrégén tartott ülésén tervezetet dolgozott ki, mely szerint Vajdaságnak ez év november hó 1-jéig Horvátországba 8000 vagon, Bosznia és Hercegovinába 9000 vagon, Szlovéniába 5000 vagon, Macedóniába 5000 vagon, Crna Gorába pedig 4000 vagon búzát és kukoricát kell szállítania. [...] Mindenkinek tudnia kell, hogy az ország legégetőbb kérdése ma azon testvéreink ellátása, akik hazánk felszabadításáért a legtöbb áldozatot hozták...”

Kalapis 1994, 32.

1945. szeptember 22.

A szabadkai Nép kör ünnepi díszben, piros-fehérvörös zászlókba öltözve, csillogó aranybetűs jelmondatokkal a falán köszöntötte a megnyitóra összesereglett sok száz magyart, akik ünneplőbe öltözve lépték át a kedvelt kultúrotthonok küszöbét. „A dolgozó népek új, szabad hazájában népeink egysége és testvérisége legyen a legfőbb jelszavunk” – hirdette az új programját a Nép kör. Elsőként Berkes Péter, az egyesület elnöke köszöntötte a vendégeket, és történelmi áttekintést adott a Nép kör munkájáról. Beszéde után Kunyi Mihály Ady Endre *Hadak útján* című költeményét szavalta, majd Lévay Endre, a Magyar Kultúrszövetség titkára tartott előadást *Népek sorsközössége az irodalomban* címmel. Utána Pataki László elszavalta Várnai Zseni *Lázadj, magyar!* című költeményét. Léva né Alacker Anna vezényletével az ifjúsági kórus négy magyar népdalt énekelt. Ezt követően Székely Klára Branko Čopić *A petrováci úton* című versét szavalta el, Pataki Cora zongoraművész nő pedig Liszt Ferenc *Szerelmi álmok* és Rachmaninov *cisz-moll prelúd* című zongoraszáját játszotta. Léva né Alacker Anna tolmácsolásában elhangzott Illyés Gyula *Élni fogsz, élni* című verse is. Az est fénypontjaként Garay Béla és Pataki László Katona József *Bánk bán* jából Tiborc jelenetét mutatta be. Befejezésül Ilánkovics Ilonka Petőfi

Sándor *A tél halála* című versét szavalta el. A rendezvényt magyar népdalcsozor zárta.

Garay 2012, 118.

1945. szeptember 27.

A *Szabad Vajdaságból Magyar Szó* lett.

Kalapis 1994, 44.

1945. szeptember 29.

A *Magyar Szó* tudósítása szerint: „Már fél hónapja múlt el azóta [sic!], hogy Vajdaságba megérkeztek az első telepeseok. 15 nap alatt 24 csoport érkezett Bosznia és Hercegovina különböző vidékeiről. Mintegy 2000 családról van szó, amelyeknek létszáma 14 000 családtagot tesz ki. [...] A boszniaiak főleg a Közép-Bánátban, valamint a Petrovgrad–Kikinda–Jaša Tomić háromszögben telepedtek le.”

Kalapis 1994, 30.

1918–1944

Bizony, le kell majd írunk, hogy mindvégig hiányoztak a délvidéki magyarság nagyformátumú vezetői, gyakran kicsinyes viták, rossz helyzetfelismerések, esetenként a „civil kurázsi” hiánya is tovább szűkítette az egyébként sem túl tágas mozgásterületet. Politikailag aktív középosztályuk történelmi okoknál fogva túlságosan is a magyar államhoz kötődött, ezért a kétszeri impériumváltás hangsúlyosan kiszolgáltatottá tette ezt a réteget az éppen aktuális új hatalommal szemben. A népi, plebejus nemzeti gondolkodásról a történetírás egyébként is keveset tud, hiszen a nemzeti gondolkodásra vonatkozó forrásaink zöme a kulturális, politikai elit nézeteibe enged csak bepillantást. Azt azonban világosan kell látnunk, hogy a délvidéki magyar társadalom 60–70%-át kitevő kisparaszti réteg (10%-uk a tetejében föld nélküli), valamint a zömmel kisipari magyar munkások nem elsősorban a nemzeti alapú pártprogramokra, sérelmi politizálásra voltak fogékonyak, hanem a szociális egyenlőség és igazságosság bal- és jobboldali prófétáira figyeltek.

Sajti 2010, 17.

Felhasznált művek

KÖNYVEK

- A Délvidékért. A Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség egyetemi és főiskolai hallgatók alosztályának értesítője 1941–1942.* Újvidék, é. n. [1942], Uránia Nyomdai Műintézet és Kiadóvállalat, 32 p.
- A Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség alapszabályai.* Újvidék, é. n. [1942], Uránia Könyvnyomda és Lapkiadó-vállalat, 22 p.
- A jugoszláviai Magyar Párt memoranduma Pasicshoz.* Budapest, 1922, Szent Gellért Társaság Irodalmi Egyesület, 56 p.
- A Szerbek, Horvátok, Szlovének királyságának alkotmánya.* A magyar szöveget fordították dr. Gráber László és dr. Kalmár Elemér ügyvédek. Subotica, [1921], Minerva Nyomda- és Lapkiadó Rt., 32 p.
- Az utóbbi nyolcvan év magyarországi püspökeinek szentelési családfája. In *Új Ember Kalendárium.* Budapest, 2002, Új Ember Kiadóhivatala, 224 p.
- Balogh Margit – Gergely Jenő: *Egyházak az újkori Magyarországon 1790–1992. Adattár.* Budapest, 1996, História – MTA Történettudományi Intézet, 549 p. Benne: *Válogatott egyháztörténeti bibliográfia 1790–1995.* 287–451. p.
- Balogh Margit – Gergely Jenő: *Egyházak az újkori Magyarországon 1790–1992. Kronológia.* Budapest, 1993, História – MTA Történettudományi Intézet, 402 p.
- Baranyai Júlia: *Vízbe vesző nyomokon.* Újvidék, 1977, Forum Könyvkiadó, 361 p.
- Bárdi Nándor: Sajtóterjesztés és társadalomszervezés. Kende Ferenc a vajdasági magyar közművelődés szervezésében (1935–1940). In Bárdi Nándor – Tóth Ágnes szerk.: *Egyén és közösség.* Zenta, 2012, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, 195–252. p.
- Benda Kálmán szerk.: *Magyarország történeti kronológiája. III. köt. 1848–1944.* Budapest, 1983, Akadémiai Kiadó, 677–1000. p.
- Bokréta. A jugoszláviai magyar műkedvelők almanachja 1919–1940.* Szerkesztette és kiadja Farkas Frigyesné Lichtnecker Margit. Subotica, é. n. [1940], Fischer Testvérek Nyomdai és Kliséintézete, 258 p.
- Bolgár László: A jugoszláviai magyar kisebbségi sajtó. *Kalangya*, 1941. 1–2. sz. 31–37. p.
- Bori Imre: *A jugoszláviai magyar irodalom története.* Újvidék–Belgrád, 1998, Forum Könyvkiadó – Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 403 p.
- Csáky S. Piroska: Sajtóviszonyok Vajdaságban (1918–1929). *Hungarológiai Közlemények*, 1981. 49. sz. 399–410. p.
- Csuka János: *A délvidéki magyarság története 1918–1941.* Budapest, 1995, Püski Kiadó, 502 p.
- Csuka Zoltán szerk.: *A visszatért Délvidék.* Budapest, 1941, Halász Irodalmi és Könyvkiadó-vállalat, 537 + 73 p.
- Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség. Beszámoló a Szövetség 1941-ben végzett munkájáról.* Újvidék, [1941], Uránia Nyomdai Műintézet és Kiadóvállalat, 67 p.
- Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség. Munkaterv az 1942–43. munkáévre.* Újvidék, [1942], Uránia Nyomdai Műintézet és Kiadóvállalat, 40 p.

- Érédi (Gagyí Jenő): *A földbirtokreform a megszállt magyar területeken*. Budapest, 1929, Magyar Nemzeti Szövetség, 40 p.
- Fenyves Ferenc: Huszonöt év. In *A Bácsmezei Napló jubiláris almanachja 1924*. Subotica, [1924], Minerva Nyomda és Lapkiadó Rt., 9–15. p. Uo. *Előfizetési felhívás*. 151–152. p.
- Fodor Gellért parlamenti beszéde (1939. március 11.). Nagygyörgy Zoltán bevezetőjével. *Aracs*, 2009. 2. sz. 33–39. p.
- Garay Béla: *Magyar műkedvelők az örbelyen. A Népkör amatőr színjátszó társulatának története*. Szabadka, 2012, Életjel, 292 p.
- Gubás Jenő: *Értelmiségünk bölcsője. A belgrádi magyar egyetemista egyesületek bölcsője*. Zenta, 2009, Bolyai Farkas Alapítvány, 184 p.
- Hegedűs László szerk.: *A Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség évkönyve 1943–44*. Újvidék, 1944, 118 p. + 1 t.
- Herceg János: *Két világ*. Újvidék, 1972, Forum Könyvkiadó, 359 p.
- Herceg János: *Előjáték*. Újvidék, 1975, Forum Könyvkiadó, 300 p.
- Herceg János: *Visszanéző*. Újvidék, 1979, Forum Könyvkiadó, 425 p.
- Herceg János: *Régi dolgainkról*. Újvidék, 1999, Forum Könyvkiadó, 195 p.
- Hornyák Árpád: Szántó Gábor és a jugoszláviai magyar hűségmozgalom. *Aracs*, 2009. 2. sz. 23–32. p.
- Hornyik Miklós: *A Délbácska története (1920–1929)*. Újvidék, 1985, A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete, 253 p.
- Hornyik Miklós: *A Mi Irodalmunk története és repertórium*. *Hungarológiai Közlemények*, 1986. 68. sz. 157–282. p.
- Hory András: *Bukaresttől Varsóig*. Budapest, 1987, Gondolat, 493 p.
- Jelentés a Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség és a népművelési titkárságok 1941–42. tanévben végzett népművelési munkájáról*. Írta és összeállította Tolnay Lajos, a DMKSZ népművelési osztályának vezetője. Újvidék, [1942], Uránia Nyomdai Műintézet és Kiadóvállalat, 77 p.
- Kalapis Zoltán: *A Magyar Szó fél évszázada. Adalékok a jugoszláviai magyar napilap történetéhez*. Újvidék, 1994, Magyar Szó, 191 p.
- [Kende Ferenc]: *Tájékoztató az újvidéki Reggeli Újság huszonkét esztendei munkájáról*. Kecskemét, [1941], Első Kecskeméti Hírlapkiadó és Nyomda Rt., 8 p.
- Kolozsi Tibor: *Szabadkai sajtó (1919–1945)*. Újvidék, 1979, Forum Könyvkiadó, 518 p.
- Lánczi Jenő: *A szerb agrárjog*. Budapest, 1918, Pallas Részvénytársaság Nyomdája, 15 p.
- Lévay Endre: *Terhes örökség*. Újvidék, 1980, Forum Könyvkiadó, 375 p.
- Lévay Endre: *Holnapvárók*. Újvidék, 2002, Forum Könyvkiadó, 262 p.
- Lőrinc Péter: Két part között. *Híd*, 1950. 8–9. sz. 605–614. p.
- Lőrinc Péter: *Válságok és erjedések*. Újvidék, 1962, Forum Könyvkiadó, 375 p.
- Lőrinc Péter: *Harcban a földért. A magyar fasizmus jugoszláviai földbirtok-politikája (1941–1944)*. Budapest, 1977, Akadémiai Kiadó, 230 p.
- Lőrinc Péter: *Pirkadás*. Újvidék, 1978, Forum Könyvkiadó, 245 p.
- Majtényi Mihály: *A magunk nyomában*. Újvidék, 1961, Forum Könyvkiadó, 265 p.
- Mellár Lajos: *Csürogon születtem*. Újvidék, 2000, Forum Könyvkiadó, 220 p.

- Mesaroš, Šandor: *Položaj Mađara u Vojvodini 1918–1929*. Novi Sad, 1981, Filozofski fakultet u Novom Sadu, Institut za istoriju, 284 p.
- Mesaroš, Šandor: *Mađari u Vojvodini 1929–1941*. Novi Sad, 1989, Filozofski fakultet u Novom Sadu, Institut za istoriju, 401 p.
- Olay Ferenc: *A magyar művelődés kálváriája az elszakított területeken 1918–1928*. Budapest, 1930, Magyar Nemzeti Szövetség, 460 p.
- Pató Imre: *A Hétről-Hétre repertórium*. Újvidék–Szabadka, 1984, A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete – Életjel, 333–477. p.
- Pastyik László: A pécsi emigráció szerepe a jugoszláviai magyar sajtó első évtizedében. *Hungarológiai Közlemények*, 1975. 25. sz. 167–172. p.
- Pécs, Baranya 1918–1928. Pécs, é. n. [1928], Dunántúl Egyetemi Nyomdája, 301 p.
- Prokopy Imre: *A jugoszláv agrárreform*. Különlenyomat a *Magyar Kisebbség Nemzetpolitikai Szemle* 1933. évfolyamából. Lugoj, 1933, Husvéth és Hoffer Könyvnyomdája, 78 p.
- Prokopy Imre: A jugoszláviai magyar kisebbség védelmében a népszövetségi Tanácshoz intézett panasziratok sorsa. In Csuka Zoltán szerk.: *A visszatért Délvidék*. Budapest, 1941, Halász Irodalmi és Könyvkiadó-vállalat, 67–80. p.
- Popović, Daka: *Banat, Bačka i Baranja. Savremeni, nacionalni, politički i društveni profili*. Novi Sad, 1935, Knjižara „Slavija”, 42 p.
- Sajti Enikő, A.: *Délvidék 1941–1944. A magyar kormányok délszláv politikája*. Budapest, 1987, Kossuth Könyvkiadó, 306 p.
- Sajti Enikő, A.: *Impériumváltások, revízió, kisebbség. Magyarok a Délvidéken 1918–1947*. Budapest, 2004, Napvilág Kiadó, 416 p.
- Sajti Enikő, A.: *Bűntudat és győztes fölény. Magyarország, Jugoszlávia és a délvidéki magyarok*. Szeged, 2010, Szegedi Tudományegyetem TDI, 357 p.
- Salacz Gábor: *A magyar katolikus egyház a szomszédos államokban*. München, 1975, Auróra Könyvek, 148 p.
- Šećerov, Slavko: *Iz naše agrarne politike 1919–1929*. Beograd, 1930, 152 p.
- Szabó Imre: *Sírjanak a papok. Mozaikok egy falusi lelkész életéből*. Kiskunfélegyháza, 1995, Parakletos Alapítvány, 413 p.
- Szabadka és Délvidék útmutatója. Szabadka utcáinak térképével*. Szabadka, 1941, Délvidék Hírlapiroda, 61 p. + 1 térkép.
- Számot adunk. A Zágربی Magyar Egyetemi Hallgatók Kultúregyesületének értesítője 1932–1940*. Zágreb, 1940, III + 151 p. + 1 tábla.
- Szeli István: *A magyar kultúra útja Jugoszláviában*. Budapest, 1983, Kossuth Könyvkiadó, 138 [1] p.
- Szenteleky Kornél irodalmi levelei 1927–1933*. Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta Bisztray Gyula és Csuka Zoltán. Zombor–Budapest, 1943, Szenteleky Társaság, 403 p.
- Szűts Emil: *Az elmerült sziget. A Baranyai Szerb–Magyar Köztársaság*. Pécs, 1991, Pannónia Könyvek, 220 p. + fényképek.
- Vinaver, Vuk: *Jugoszlávija i Mađarska 1918–1933*. Beograd, 1971, Institut za savremenu istoriju, 574 p.
- Vinaver, Vuk: *Jugoszlávija i Mađarska 1933–1941*. Beograd, 1976, Narodna knjiga – Institut za savremenu istoriju, 461 p.

Zakon o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi. *Službene novine*, XI. évf.

1929. január 11. 9. sz. 54–56. p.

Zeidler Miklós: Magyar revizionizmus a két háború között. *Limes*, 2001. 3. sz. 7–23. p.

HÍRLAPOK, FOLYÓIRATOK ÉS ÉVKÖNYVEK

A Nép felszabadulási naptára 1942. Szerkesztette Radványi-Radicsevich Sándor. Újvidék, [1941], Uránia Nyomdai Műintézet és Kiadóvállalat, 154 p.

Kisebbségi Körlevél. A Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet Közleményei. Szerkesztette Örvényesi Richard. I. évf. 1937. január, 1. sz. – VIII. évf. 1944. május–július, 3–4. sz.

Kisebbségvédelem. Nemzetiségi Szemle [1938–1944]. I. évf. 1938. 1. sz. – VII. évf. [1944.] 1–3. sz.

Láthatár. Irodalmi szemle, a kisebbségi magyar irodalmak és a környező népek irodalmi életének figyelője. Szerkeszti Csuka Zoltán. 1933. október – 1944. október.

Magyar Kisebbség. Nemzetpolitikai Szemle (Lugos). I. évf. [1922. szeptember 1.] 1. sz. – XXI. évf. [1942. augusztus 16.] 15–16. sz.

Református Árvaházi Naptár. II–XXVI. évf. Szerkeszti Ágoston Sándor. Szabadka–Bácsfeketehegy, 1923–1944.

Az 1941–1944 között alapított középiskolák megjelent évkönyvei.

A Délbácska, a *Reggeli Újság*, a *Bácsmegyei Napló*, a *Napló*, *A Nép* és a *Tiszavidék* című lapok bizonyos évfolyamai.

